

Iseljenici — pomorci

Masovno povlačenje naših ljudi iz svog rodnog kraja počelo je provalom turaka na Balkan. U to vrijeme počinje i prva seoba Srba, a kasnije povlačenje iz Bosne i Hercegovine, Dalmacije i Like i drugih krajeva. Mnoge grupe našeg stanovništva povukle su se u susjedne zemlje: Italiju, Rumuniju, Austriju i Mađarsku, sve do teritorije današnje Čehoslovačke. Neke od ovih grupa sve do danas sačuvala su naš jezik, običaje i svoj nacionalni osjećaj. Nama su još i danas poznati Gradišćanski Hrvati u Austriji, Bunjevci i Šokci u Mađarskoj i t. d.

Međutim prvi naši ljudi koji su otišli u prekomorske zemlje, bili su pomorci. Oni su jedrenjacima plovili u Afriku, Levant i sve do Južne, Srednje i Sjeverne Amerike, a kasnije i Australije. Najstariji naši iseljenici pomorci spominju se u Peru, to su neki Divovići, Kongjevići i još neki. Od godine 1520. do 1537. historija je zabilježila i naše brodolomce, koji su se naselili u SAD i baš u Karolini i Kaliforniji, još u 16. i 17. stoljeću.

Početak 19. stoljeća nastaju prva jača strujanja našeg iseljeničtva u tri pravca: prema Levantu i Africi (Turskoj, Egiptu i Južnoj Africi), zatim prema obalama južne Amerike (Brazil, Urugvaj i Argentina, Čile i Peru), te konačno u pravcu Sjeverne Amerike (New Orleans, New York, Philadelphia i S. Francisco). To su bili naši pomorci, koji su najprije radili u pojedinim većim lukama, kao lučki radnici, pomorci ili kao radnici u brodogradilištima. Zatim su se oni upućivali u zlatne rudnike, na Sjever (Aljaska i Kalifornija) i u Ognjenu Zemlju sve do Transvaala. U Australiji i Novoj Zelandiji prvi iseljenici su se upoznali sa kopanjem smole. U Turskoj i Egiptu su radili po lukama: Carigradu, Port Saidu, Aleksandriji i Sueskom kanalu. Kasnije su neki od njih otvorili svoje trgovine i zanatske radnje. Naši pomorci otvorili su put u prekomorske zemlje i seljacima iz unutrašnjosti Hrvatske. Tako je sedamdesetih godina prošlog stoljeća počelo masovno iseljavanje, ne samo

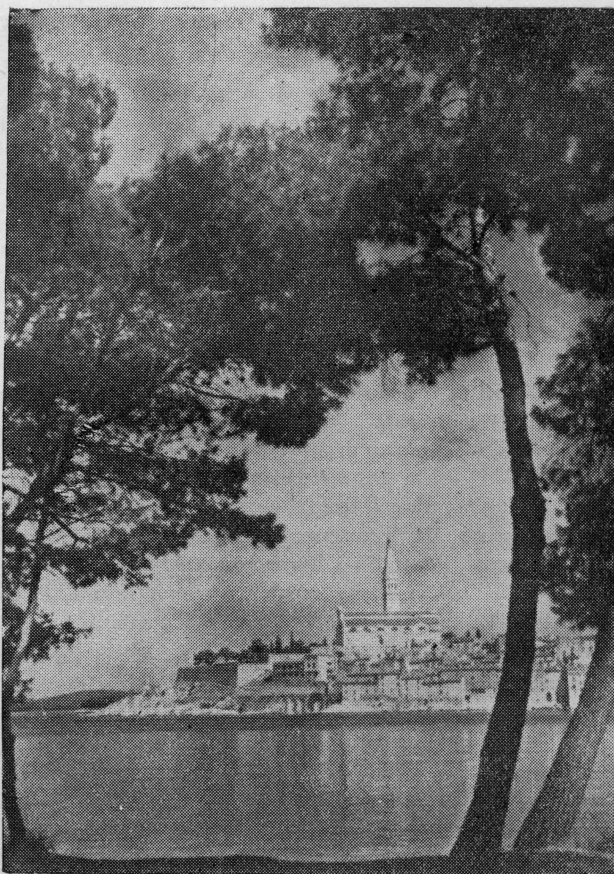
iz primorskih krajeva, već i sa čitave teritorije današnje Hrvatske, Slovenije, Hercegovine i Crne Gore. Ovi iseljenici u Sjevernoj i Južnoj Americi, u Australiji i Novoj Zelandiji dolazili su u dodir s našim ranijim iseljenicima pomorcima, koji su ove dočekivali i pružali im pomoć svojim uputstvima i u pronalaženju zaposlenja. Naši pomorci bili su prvi koji su organizirali i svoja iseljenička društva. Oni su pokretali i novine na našem jeziku, tako da na osnovu podataka kojima raspolažemo pokrenuto je za posljednjih 100 godina oko 370 listova na našem jeziku u Sjevernoj i Južnoj Americi, Australiji i Evropskim zemljama. Još i danas izlazi na našem jeziku preko 70 raznih listova, časopisa i biltena, koje izdaju naše iseljeničke organizacije.

Takoder je veoma važno napomenuti, da je kulturni život među našim iseljenicima danas vrlo dobro razvijen. Upravo je nevjerovatno koliku popularnost uživa naš narodni instrument tambura među narodima u Sjevernoj i Južnoj Americi i drugim krajevima zemaljske kugle. Naše narodne pjesme i igre pojavljuju se na Američkim radiostanicama i televizijama. Iseljenička omladina, koja često ne poznaje jezik svojih roditelja, pjeva naše narodne pjesme i uživa u zvukovima naših tambura.

Sa punim pravom možemo kazati da je smisao kulturnog života iseljenika još uvijek sjećanje na staru domovinu, pjevaju, igraju i sviraju sve ono, što su im pradjedovi donijeli sobom u novu postojbinu, a to su bili nitko drugi, nego naši pomorci.

Našem narodu i javnosti poznat je i veliki patriotski osjećaj naših iseljenika još iz ranijih vremena. Njihova pomoć svojoj staroj domovini započimlje možemo slobodno kazati od onih dana kada su je morali napustiti. Naročito moralna i materijalna pomoć od strane iseljenika dolazila je do izražaja u borbi naprednih snaga protiv Austrougarskog terora ranijih nenarodnih režima, protiv kojih su se naši iseljenici uvijek borili. U Prvom svjetskom ratu preko 20.000 iseljenika javilo se u dobrovoljce da se bore za ujedinjenje naših naroda, a protiv Austrije. U Drugom svjetskom ratu naši iseljenici prvi su upoznavali čitavu svjetsku javnost o NOB-i a njihova materijalna pomoć na obnovi zemlje poslije rata, iznosi preko dvadeset milijardi dinara. Pa i danas, u raznim vidovima, stiže godišnje više milijardi dinara iseljeničke pomoći, bilo rodbini, bilo za izgradnju pojedinih krajeva naše zemlje.

Treba ovdje također podvući, da je skoro većina trgovačke mornarice bivše Jugoslavije prešla u ruke Saveznika u vrijeme Drugog svjetskog rata. Naši brodovi u ovom ratu prevozili su ratni materijal i vojsku za naše saveznike. Mnogi naši pomorci postali su kapetani mnogih savezničkih brodova. Tako je na primjer Kanada, koja je svoju trgovačku mornaricu ozbiljno počela razvijati u Drugom svjetskom ratu povjeravala svoje brodove našim pomorcima i kapetanima. Svaki oficir sa jugoslavenskih brodova postajao je komandant novoizgrađenih jedinica Kanadske mornarice. Tako su mnogi brodovi stare Jugoslavenske mornarice potopljeni na Atlantiku i Pacifiku prevozeći materi-

Pogled na Rab, poznato naše turističko mjesto.

jal i trupe u borbi protiv zajedničkog neprijatelja čitavog čovječanstva.

Nije mala zasluga naših pomoraca bila kada su osnovali svoj pomorski klub u New Yorku 1941. godine. Nakon prvih vijesti o NOP-u u Jugoslaviji i borbi partizana, oni su počeli prikupljati pomoći i širiti ideju oslobodilačkog pokreta među našim iseljenicima. Na Sveslavenskom kongresu Američkih Hrvata predstavnici naših pomoraca bili su brojčano zastupljeni.

25. aprila 1943 g. Klub pomoraca priredio je koncert i veliku manifestaciju u počast NOV Jugoslavije a sav prihod namjenjen je za pomoć NOB-i i narodima u Jugoslaviji. 15. februara 1944. g. na masovnom sastanku jug. pomoraca u SAD usvojena je rezolucija, kojom se priznaje privremena vlada Narodnog oslobođenja u domovini na čelu s drugom Titom. Ta rezolucija je bila upućena u sve krajeve svijeta, a potpisalo je preko 600 naših pomoraca.

2. aprila 1944. priređen je koncert i manifestacija u počast trogodišnjice NOV-e i osnutka Kluba pomoraca u New Yorku. Na tom koncertu bio je prisutan Zlatko Baloković, Zinka Kunc i mnogi naši iseljenici, a govorio je i Louis Adamić. Na priredbi je sakupljeno preko 5.000 dolara za NOV. Dana 4. aprila 1944. održan je masovni sastanak na kojem je usvojena rezolucija i zatraženo od vlade SAD da im se ustupe barem dva broda za prevanjanje materijala u oslobođene krajeve Jugoslavije, a članovi Kluba pomoraca su se primili da će besplatno ploviti kao pomorci i prevoziti materijal. 15. IV. 1944. g. objavljena je knjiga Oskara Magazinovića, člana Kluba pomoraca, na engleskom jeziku »Alluring Waves«, čiji je čitav prihod bio namjenjen za pomoć NOB-e.

Koncem mjeseca aprila 1944. g. osnovan je odbor za hitnu pomoć domovini. U radu su se istakli mnogi pomorci kao: Tomo Babin, Antun Ivančić, Oskar Magazinović, Tomo Maštruko, Vjeko Radić, Branko Velkavrh, i dr. Sakupljalo se je najviše medicinska pomoć, koja je poslata u Jugoslaviju partizanima. Ovaj odbor za hitnu pomoć domovini poslao je više pošiljka izravno u još neoslobođenu domovinu.

Mnogi članovi ovoga kluba putovali su po raznim mjestima SAD i Kanade, održavali su, vatrene govore našim iseljenicima o NOB-i. Oni su tako širili ideju NOB-e među ostalim narodima u Sjevernoj i Južnoj Americi: Mnogi od naših pomoraca govorili su i preko američkih radiostanica. Oni su također učestvovali u raznim iseljeničkim odborima za prikupljanje pomoći Jugoslaviji.

Na osnovu podataka, koji ni izdalka nisu potpuni, danas se nalazi u iseljeništvu preko milijon i pol naših ljudi. Od toga otpada preko jedan milijon na našu Narodnu Republiku. Matice iseljenika Jugoslavije podržavaju kulturne i rodoljubive veze sa mnogim našim iseljenicima. Svake godine veliki broj iseljenika dolazi u posjetu svojoj domovini a među njima, sada turistima, nalazi se veliki broj omladine, koja dolazi u posjetu domovini svojih otaca. Namjena ovog napisa je bila da u najkraćim crtama prikaže povezanost naših iseljenika i pomoraca, njihov zajednički život u inostranstvu, njihov rodoljubivi osjećaj prema staroj domovini i jaku materijalnu pomoć koju oni ukazuju svojoj staroj domovini već decenijama. No nije ni iz daleka ovdje opisan rad, ljubav pomoć i samoprijegor naših iseljenika-pomoraca, koji su oni davali tokom decenija svojoj staroj domovini. To je posebna studija, koja će jednog dana resiti naš iseljenički muzej i arhiv, gdje će historijski ostati zabilježena velika djela.

Uvala Tiha kod Cavtata.